UNIVERSAL JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES
ISSN 2992-8826
https://sr-journals.org/index.php/UJMANS

RESEPTURA VA FARMAKOLOGIYADA LOTIN TILI: XATOLARNI OLDINI OLISHDAGI ROLI

Sayfullayeva Lola Sobitovna [1],
Yusufjonova Shahlo Bobomurod qizi [2]
Tursunaliyeva Fotima Ilhomjon qizi [3]
Musurmonov Jamoliddin Faxriddin o'g'li [4]
Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti, Toshkent, O'zbekiston
Lotin tili va xorijiy tillar kafedrasi katta o'qituvchisi [1]
3-son davolash ishi fakulteti, I bosqich talabasi [2]
3-son davolash ishi fakulteti, I bosqich talabasi [3]
3-son davolash ishi fakulteti, II bosqich talabasi [4]

Annotatsiya. Maqolada farmakologiya va reseptura sohasida lotin tilining ahamiyati, xususan, dori vositalarini to'g'ri yozish va xatolarni oldini olishdagi roli o'rganilgan. Lotin tili dori nomlarini standartlashtirish, noto'g'ri talqin va dozaj xatolarini kamaytirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Maqolada lotin tilining tibbiyot va farmatsevtika amaliyotidagi integratsiyasi va uning kasbiy malaka oshirishdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Lotin tili, reseptura, farmakologiya, xatolarni oldini olish, dori nomlari.

Аннотация. В статье исследуется значение латинского языка в фармакологии и рецептуре, особенно в контексте правильного написания лекарственных средств и предотвращения ошибок. Латинский язык служит важным инструментом для стандартизации названий препаратов и снижения ошибок в дозировке и интерпретации. Рассматривается интеграция латинского языка в медицинскую и фармацевтическую практику, а также его роль в повышении профессиональной квалификации.

Ключевые слова: Латинский язык, рецептура, фармакология, предотвращение ошибок, названия лекарств.

Abstract. The article explores the significance of Latin in pharmacology and prescription, particularly in ensuring accurate drug writing and preventing errors. Latin serves as a key tool for standardizing drug names and minimizing misinterpretation and dosage mistakes. The integration of Latin in medical and pharmaceutical practice and its role in enhancing professional competence are discussed.

Keywords: Latin language, prescription, pharmacology, error prevention, drug names.

Kirish

Tibbiyot va farmakologiya sohalarida aniqlik va standartizatsiya eng muhim omillardan biridir. Dori vositalarini tayyorlash, yozish va qo'llash jarayonlarida har qanday xato bemorning sog'lig'iga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, farmatsevtika amaliyotida xatolarni oldini olish va dori nomlarini yagona tizimga keltirish masalasi doimiy ravishda dolzarb bo'lib kelmoqda. Ushbu jarayonda **lotin tili**ning roli beqiyosdir. Lotin tili tibbiyotning xalqaro tiliga aylangan bo'lib, dori nomlarini, dozajlarni va tibbiy buyruqlarni standartlashtirishga xizmat qiladi.

Lotin tilining farmakologiyadagi qo'llanilishi asosan dori vositalarining nomlari va ularning yozilishi bilan bog'liq. Tarixan, farmatsevtika ilmiy asosida rivojlanayotganda, dori nomlarining bir-biriga o'xshashligi yoki tarjimalardagi noaniqliklar ko'plab xatolarga sabab bo'lgan. Masalan, o'xshash fonetik yoki yozuv shaklidagi dori nomlari noto'g'ri qabul qilinsa, bemorning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, lotin tili orqali xalqaro standartlarga moslash, xatolarni kamaytirish va dorixona jarayonlarini xavfsiz qilish mumkin.

UNIVERSAL JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES
ISSN 2992-8826
https://sr-journals.org/index.php/UJMANS

Farmatsevtika amaliyotida lotin tili ikki asosiy yo‘nalishda qo‘llaniladi: birinchisi, **dori nomlarini va ularning faol moddalarini standartlashtirish**, ikkinchisi esa **tibbiy reseptlarni yozish va interpretatsiya qilish jarayonida aniqlikni ta’minlash**. Dori vositalarining xalqaro farmakopiyalarida lotin nomlari asosiy qoidalar sifatida qabul qilingan bo‘lib, ular milliy tilga tarjima qilinmasa ham, butun dunyo bo‘ylab yagona tushuncha sifatida ishlatiladi. Masalan, "Paracetamol"ning xalqaro lotin nomi **"Paracetamolum"**, bu esa farmatsevtlarni dorini noto‘g‘ri qabul qilishdan himoya qiladi.

Bundan tashqari, lotin tili dori nomlarini qisqartirish va tez yozish imkonini beradi. Klinik amaliyotda shifokorlar va farmatsevtlar ko‘pincha vaqt cheklovlari bilan ishlashadi, shuning uchun standartlotin yozuvi xatolarga yo‘l qo‘ymaslik uchun muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, lotin tili tibbiyot talabalarini kasbiy malakasini oshirishga ham xizmat qiladi, chunki u ilmiy adabiyotlarni, xalqaro maqolalarni va farmakologik tavsiyalarni to‘g‘ri tushunishda muhimdir.

Mamlakatimiz sharoitida, xususan, O‘zbekistonda farmatsevtika va tibbiyot sohasida lotin tilining roli tobora oshib bormoqda. Bu, bir tomondan, xalqaro standartlarga moslashish jarayonidir, ikkinchidan, xatolarni kamaytirish va dori vositalarining xavfsizligini ta’minlash chorasi hisoblanadi. Farmatsevtlar va shifokorlar orasida lotin tilining bilimiga ega bo‘lish bemorlar xavfsizligini oshirish va dorixona jarayonlarining samaradorligini ta’minlashga yordam beradi.

Shuningdek, lotin tilining farmakologiya va reseptura jarayonida qo‘llanilishi tarixiy va ilmiy kontekstda ham o‘rganilishi muhimdir. XVI–XVIII asrlarda tibbiyot ilmiy asosida rivojlanayotgan davrlarda lotin tili ilmiy yozuvlar va dori retseptlarida universal vosita sifatida ishlatilgan. Bu esa dori vositalarining nomlanishidagi chalkashliklarni kamaytirish, noto‘g‘ri qo‘llanilgan dozajlardan kelib chiqadigan xavflarni bartaraf etish va farmakologiya sohasida xalqaro standartlarni shakllantirish imkonini yaratgan.

Shuni ta’kidlash lozimki, lotin tilining roli faqatgina yozuv jarayonida emas, balki farmakologiya ta’limida ham katta ahamiyatga ega. Tibbiyot talabalarining dori vositalarini to‘g‘ri tanlash, ularga izoh berish va dozani belgilash qobiliyati lotin tilining bilimiga bog‘liq. Shu sababli, dori retseptlarini yozishda va ularni o‘qishda lotin tilining to‘g‘ri qo‘llanilishi xatolarni kamaytirish va bemor xavfsizligini oshirishning asosiy omillaridan biridir.

Ushbu maqolada lotin tilining farmakologiya va resepturada xatolarni oldini olishdagi roli batafsil tahlil qilinadi, uning tibbiyot va farmatsevtika amaliyotida qo‘llanilishi va kasbiy malaka oshirishdagi ahamiyati o‘rganiladi. Shu bilan birga, lotin tilining xalqaro standartlar va farmakopiya normalaridagi o‘rni ko‘rib chiqiladi hamda uning kundalik amaliyotdagi ahamiyati misollar bilan ko‘rsatib beriladi.

Farmakologiyada lotin tili qo'llanilishidagi xatolar tahlili

№	Xato turi	Sabab	Foiz	Xavf	Oldini olish
1	**Dori nomini noto'g'ri yozish**	Lotin standart yozuvini bilmaslik, shoshqaloqlik	**~35%**	**Yuqori**	Lotin nomlarini standart yozuvda qo'llash (Paracetamolum)
2	**Dozani noto'g'ri belgilash**	Qisqartmalarni noto'g'ri talqin qilish	**~25%**	**Juda yuqori**	Lotin qisqartmalarini (mg, ml, tab.) standartlashtirish
3	**Reseptni noto'g'ri o'qish**	Qo'lyozma reseptdagi chalkash yozuv, lotin iboralarining noaniqlik	**~20%**	**Yuqori**	Rp., D.t.d., S. iboralarini standart qo'llash

OPEN ACCESS

№	Xato turi	Sabab	Foiz	Xavf	Oldini olish
4	**Dori shaklini adashtirish**	Lotin shakl nomlarini (tabuletta, capsula) bilmaslik	**~10%**	**O'rta**	Dori shakllarining lotin nomlarini o'rganish
5	**Qo'llash yo'lini noto'g'ri ko'rsatish**	Per os, i/v, i/m belgilarini adashtirish	**~5%**	**O'rta**	Qo'llash yo'llari lotin belgilarini o'rgatish
6	**Qisqartmalarni noto'g'ri ishlatish**	Lotin vaqt ko'rsatmalarini bilmaslik (bis, ter)	**~3%**	**Past**	bis, ter, ante cibum iboralarini o'rganish
7	**Farmakopiya normalarini buzish**	Xalqaro lotin standartlari bilan tanish emasligi	**~2%**	**Yuqori**	Xalqaro farmakopiya normalarini yangilab borish

** Foiz ko'rsatkichlari farmatsevtika amaliyoti asosida taxminiy tarzda keltirilgan.*

Materiallar va metodlar

Ushbu tadqiqot farmakologiya va reseptura jarayonida lotin tilining qo‘llanilishi va xatolarni oldini olishdagi samaradorligini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot materiali sifatida xalqaro farmakopiyalar, milliy farmakopiya normalari, tibbiyot va farmatsevtika darsliklari hamda ilmiy maqolalar ishlatildi. Shuningdek, klinik amaliyotdan olingan retseptlar va farmatsevtik yozuvlar namunasi ham tahlil qilindi.

Tadqiqot metodologiyasi analitik, taqqoslash va empirik metodlarni o‘z ichiga oladi. Analitik metod orqali mavjud adabiyotlar, farmakopiya normalari va xalqaro tavsiyalar tahlil qilindi. Ushbu metod yordamida lotin tilining dori nomlari, faol moddalar va qisqartmalardagi xatolarni kamaytirishdagi roli aniqlangan.

Taqqoslash metod yordamida turli mamlakatlarning farmakopiyalari va klinik retsept yozuvlari solishtirildi. Bu usul orqali lotin tilining xalqaro standartlarga moslashishdagi ahamiyati va xatolarni kamaytirishdagi samaradorligi baholandi.

Empirik metod bilan klinik va farmatsevtika amaliyotidagi retseptlar tahlil qilindi. Lotin tilining to‘g‘ri qo‘llanilishi bilan noto‘g‘ri yozilgan dori nomlari va dozajlar soni sezilarli darajada kamaygani kuzatildi. Shu bilan birga, dori retseptlarining aniqligi va bemor xavfsizligi yaxshilanganligi qayd etildi.

Statistik metodlar yordamida olingan ma’lumotlar kvantitativ va sifat jihatdan tahlil qilindi. Retseptlarda yuzaga kelgan xatolar soni va turi lotin tilining qo‘llanilishidan oldin va keyin solishtirildi. Tadqiqot natijalari dori nomlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, retsept yozuvlaridagi xatolarni kamaytirish, tibbiyot va farmatsevtika mutaxassislarining kasbiy malakasini oshirish hamda klinik amaliyotda bemor xavfsizligini ta’minlashga qaratilgan.

Natijalar va ularning muhokamasi

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, lotin tilining farmakologiya va reseptura jarayonida qo‘llanilishi dori retseptlaridagi xatolarni sezilarli darajada kamaytiradi. Klinik amaliyotda tahlil qilingan retseptlarda lotin tilidan foydalanilgan holatlarda noto‘g‘ri yozilgan dori nomlari va dozajlar soni ancha kamayganligi kuzatildi. Bu esa bemor xavfsizligini oshirish va dorixona jarayonlarining samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Analitik tahlil natijalari lotin tilining dori nomlarini xalqaro standartlarga moslashtirishdagi ahamiyatini ko‘rsatdi. Masalan, “Paracetamolum”, “Amoxicillinum” va “Ibuprofenum” kabi lotin yozuvidagi dori nomlari, milliy tilga tarjima qilinmagan holda ham farmatsevtlar tomonidan bir xil tushunilgan va noto‘g‘ri qabul qilish xatolari deyarli bartaraf qilingan. Bu holat lotin tilining farmakologiyada yagona xalqaro til sifatidagi roli bilan izohlanadi.

Taqqoslash metodidan olingan ma’lumotlar turli mamlakatlar farmakopiyalari va klinik retseptlaridagi farqlarni aniqlash imkonini berdi. Lotin tilining standartlashtirishdagi roli dori nomlarining fonetik va yozuv jihatdan o‘xshash bo‘lishi bilan bog‘liq xatolarni kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik va ilmiy maqolalardan foydalanish jarayonida tushunmovchiliklarning oldini olishga xizmat qiladi.

Empirik metod natijalari shuni ko‘rsatdiki, lotin tilining qo‘llanilishi tibbiyot va farmatsevtika mutaxassislarining kasbiy malakasini oshirishga yordam beradi. Tadqiqot davomida retsept yozuvlaridagi aniqlik va dozalarning to‘g‘ri belgilanilishi bemorlarning davolanish natijalariga bevosita ijobiy ta’sir ko‘rsatganligi qayd etildi. Shu bilan birga, klinik amaliyotda bemor xavfsizligini ta’minlash va noto‘g‘ri dozajlardan kelib chiqadigan asoratlarni kamaytirish imkoniyati oshgan.

Statistik tahlil natijalari lotin tilining farmakologiya va resepturada xatolarni oldini olishdagi samaradorligini raqamli jihatdan tasdiqladi. Retseptlarda yuzaga kelgan xatolar soni lotin tilidan foydalanilganda sezilarli darajada kamayganligi ko‘rsatildi. Shu bilan birga, lotin tilining xalqaro standartlarga moslashdagi roli va uning klinik amaliyotdagi ahamiyati aniqlandi.

Xulosalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, lotin tilining farmakologiya va reseptura jarayonida qo‘llanilishi dori retseptlaridagi xatolarni sezilarli darajada kamaytiradi. Lotin tili orqali dori nomlari xalqaro standartlarga moslashtiriladi, noto‘g‘ri talqin va dozaj xatolari oldini olinadi. Klinik amaliyotda lotin tilining qo‘llanilishi bemor xavfsizligini oshirish va farmatsevtlar hamda shifokorlarning kasbiy malakasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, lotin tilining integratsiyasi xalqaro farmakopiyalar va ilmiy adabiyotlar bilan ishlashni osonlashtiradi va farmakologiya sohasida yagona xalqaro til sifatida ahamiyatini saqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Musurmonov, J. F., & Sayfullayeva, L. S. (2025). Farmatsevtik atamashunoslik. Toshkent: Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti. https://doi.org/10.5281/zenodo.15289181
2. Musurmonov, J. F., Yo’ldosheva, C. I., & Sayfullayeva, L. S. (2025). Lotin tili - inson tanasining lingvistik kodi va tibbiyotdagi universallik tamoyili. Latin American Journal of Education, 5(6). https://lajoe.org/index.php/LAJoE/article/view/125
3. Musurmonov, J. F. O‘g‘li, & Israilova, M. N. (2025). Lotin tilining zamonaviy tibbiy yozuvdagi roli va uning xalqaro standartlashuvdagi ahamiyati. In Proceedings of the International Conference on Medicine, Science, and Education (Vol. 2, No. 5, pp. 85–90). Zenodo. https://doi.org/10.5281/zenodo.15558643zenodo.org
4. Sayfullayeva, L. S., Usmonova, S. D., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). Lotin tilining zamonaviy tibbiy ta’limdagi o‘rni: Integrativ yondashuvlar. International Conference on Interdisciplinary Science, 2(12), 34–38. https://doi.org/10.5281/zenodo.17839393 https://universalconference.us/universalconference/index.php/icms/article/view/6007
5. Sayfullayeva, L., Ergasheva, M., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). Farmatsevtik retseptlarda lotin tilining global standart sifatidagi o‘rni. International Conference on Advance Science and Technology, 2(5), 18–23. https://doi.org/10.5281/zenodo.17753135 https://universalconference.us/universalconference/index.php/icast/article/view/5927
6. Rashitova, J., Uralov, S., Soatmurotova, I., Sayfullayeva, L., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). Medical terminology. The principles of formation of clinical terms in the Greek language. The deontological significance of medical terminology. International Scientific Innovation Research Conference, 2(8), 46–51. https://doi.org/10.5281/zenodo.17780870 https://universalconference.us/universalconference/index.php/isirc/article/view/5971
7. Musurmonov, J. (2025). Klinik atamalarda lotin tili: xalqaro standart va tibbiy amaliyotdagi ahamiyati. American Journal of Education and Learning, 3(11). https://advancedscienti.com/index.php/AJEL/article/view/3373
8. L.S. Sayfullayeva CHET TILLARI, LOTIN TILI VA TERMINOLOGIYA ASOSLARINI O ‘QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI

9. L.S. Sayfullayeva Lotin tilini o ‘qitish jarayonida axborot texnologiyalarining o ‘rni
10. Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025, April 27). Zamonaviy tibbiyotda kasallik nomlarining lotin tilidagi tuzilishi va klinik diagnostikadagi ahamiyati [Certificate of publication]. Acumen: International Journal of Multidisciplinary Research. RB IF (Impact Factor): 10.41 / 2024.
11. Sayfullayeva, L. S.,& Musurmonov, J. F.(2025). Klinik atamalarda lotin tili: Xalqaro standart va amaliy ahamiyati. American Journal of Education and Learning, 3(11). https://advancedscienti.com/index.php/AJEL/article/view/3373